

II De rechtspositie van de minderjarige I

3 Wie minderjarig zijn

Minderjarig, zo zegt art. 1:233 BW, is iedere persoon die nog geen achttien jaar oud is.

Uitzondering op deze regel geldt voor minderjarige vrouwen van 16 en 17 jaar die op hun verzoek meerderjarig zijn verklaard zodat zij zelf het gezag over hun kindje uit kunnen oefenen (art. 1:253ha BW). Zie daarover nr. 58.

4 Rechtsgevolgen van minderjarigheid

De wet verbindt aan de minderjarigheid een aantal gevolgen, o.a. dat minderjarigen:

- onder gezag staan van een ouder of een voogd;
- niet kunnen trouwen of een geregistreerd partnerschap aan kunnen gaan;
- geen gezag over hun kind uitoefenen;
- handelingsonbekwaam zijn, zie nr. 5.

5 Handelingsonbekwaam

Minderjarigen hebben voor het verrichten van rechtshandelingen toestemming nodig van degene die gezag over hen uitoefent (art. 1:234 lid 1 BW).

Rechtshandeling

Een rechtshandeling is een handeling die een (rechts)persoon uitvoert met de bedoeling een bepaald rechtsgevolg tot stand te brengen; zie voor de rechtshandeling art. 3:33 BW.

Voorbeelden van rechtshandelingen: het sluiten van een koop-, arbeids- of huurovereenkomst, een burgerlijk huwelijk sluiten en een testament (laten) opstellen.

Toestemming

De toestemming voor de rechtshandeling aan de minderjarige moet gericht worden gegeven, niet in het algemeen voor ‘alle’ rechtshandelingen, maar voor een bepaald doel of voor bepaalde specifieke rechtshandelingen (art. 1:234 lid 2 BW).

Bijvoorbeeld toestemming voor het sluiten van een contract waarmee een mobieltje wordt aangeschaft in combinatie met een abonnement.

Vernietigen van rechtshandelingen van minderjarigen

Verricht de handelingsonbekwame minderjarige zonder toestemming een rechtshandeling, dan komt er wel een geldige overeenkomst tot stand, maar deze kan door degene die het gezag uitoefent over de minderjarige, worden vernietigd. Dit wil zeggen dat de rechtshandeling ongedaan kan worden gemaakt.

Koopt een jongen van 12 jaar zonder toestemming van zijn gezaghebbende ouders of voogd dure sportspullen dan ontstaat er een geldige koopovereenkomst, maar deze overeenkomst is aantastbaar. Want als degene die gezag over hem uitoefent het niet eens is met de aankoop, dan kan deze de koop vernietigen. Vernietigen wil zeggen dat de sportspullen terug naar de winkel gaan en dat de winkelier het aankoopbedrag terug moet geven.

Uitzondering op de handelingsonbekwaamheid

- Lid 3 van art. 1:234 BW bevat een uitzondering op de handelingsonbekwaamheid van de minderjarige: toestemming mag worden verondersteld voor rechtshandelingen waarvan het maatschappelijk gezien normaal is dat een minderjarige daarover zelfstandig beslist. Voor dit type rechtshandelingen heeft de minderjarige geen toestemming nodig.
- Wat ‘normaal’ is, is afhankelijk van de leeftijd van de minderjarige en van de economische waarde van de rechtshandeling.

De bepaling van art. 1:234 lid 3 BW wil voorkomen dat een leverancier ook bij alledaagse aanschaffen van minderjarigen, zoals een pizza, of een paar sokken, uit moet zoeken of er toestemming is omdat hij anders het risico loopt op vernietiging.

Art. 1:234 lid 3 BW biedt geen vrijbrief voor derden om de opvatting van de wettelijke vertegenwoordiger in concrete gevallen te negeren, zo maakt de rechtbank Limburg duidelijk in een conflict tussen een sportschool en een vader die de overeenkomst van zijn minderjarige zoon over een jaarabonnement wilde vernietigen (ECLI:NL:RBLIM:2015:9307): ‘Dit artikellid bewerkstelligt enkel dat derden niet hoeven te verifiëren of de gezaghebbende instemt met het aangaan van een rechtshandeling. Eisende partij [sportschool] mocht er in het onderhavige geval niet van uitgaan dat de toestemming van de wettelijke vertegenwoordiger aan de minderjarig mag worden verondersteld te zijn verleend, nu [de sportschool] gebleken was van bezwaar van de wettelijk vertegenwoordiger.’

6 Wils(on)bekwaam

- Handelingsonbekwaamheid wordt nog wel eens verward met wilsonbekwaamheid. Handelingsonbekwaamheid wil zeggen dat een persoon niet zelfstandig op mag treden in het rechtsverkeer, bijvoorbeeld omdat hij minderjarig is.
- Wilsonbekwaamheid is de term die in de wetgeving over zorg, behandeling en (jeugd)hulpverlening wordt gebruikt om aan te duiden dat de patiënt of cliënt niet zelfstandig een beslissing kan nemen over zijn zorg, hulp of behandeling vanwege zijn lichamelijke of geestelijke toestand. Hij begrijpt bijvoorbeeld de informatie niet die nodig is om een besluit over de hulp of behandeling te nemen, hij is niet in staat om een beslissing te nemen, of hij kan de gevolgen van zijn beslissing niet overzien.
- Wilsonbekwaamheid is ‘ter zake’, dit wil zeggen afhankelijk van de situatie. Zo is het goed mogelijk dat een patiënt wel in staat is om zelf weloverwogen toestemming te geven voor een behandeling gericht op het verwijderen van wratten maar niet voor sterilisatie.
- Hulpverleners dienen uit te gaan van de wilsbekwaamheid van een cliënt of patiënt van 12 jaar of ouder. Twijfelt een hulpverlener daaraan, dan vraagt hij een (bij voorkeur) onafhankelijk arts of gedragswetenschapper om de wils(on)bekwaamheid van de cliënt of de patiënt vast te stellen.
- Wordt een minderjarige wilsonbekwaam ter zake geacht, dan oefenen zijn gezaghebbende ouders of zijn voogd zijn rechten uit.

Zie bijvoorbeeld art. 7.3.15 lid 2 Jeugdwet en art. 7:465 lid 2 BW voor de gevolgen van wilsonbekwaamheid van een jongere vanaf 12 jaar.

7 Handlichting

- Handlichting (art. 1:235 BW) wil zeggen dat de kantonrechter, op verzoek van een minderjarige, aan hem bepaalde bevoegdheden van een meerderjarige verleent.
- Voor handlichting moet de minderjarige (bij de behandeling van het verzoek) minstens 16 jaar oud zijn. Bij het verlenen van de handlichting bepaalt de kantonrechter welke bevoegdheden de minderjarige krijgt (art. 1:235 lid 3 BW).

Zo kan bijvoorbeeld handlichting worden verleend voor de exploitatie van een boerderij, of voor het exploiteren van een winkel, een webshop of een discotheek.

Toestemming van de gezaghebbende ouders

De kantonrechter verleent in principe geen handlichting tegen de wil van de gezaghebbende ouders (art. 1:235 lid 2 BW). Verschillen de gezaghebbende ouders van mening dan kunnen zij zo nodig een beroep doen op de geschillenregeling van art. 1:253a BW. Zie daarover nr. 77.

Als de kantonrechter de weigering van de ouders onredelijk vindt, kan hij de handlichting, ondanks het ontbreken van toestemming van de gezaghebbende ouders, verlenen (HR 13 maart 1987, NJ 1988/190).

Uit de tekst van art. 1:235 lid 2 BW moet worden opgemaakt dat geen toestemming voor de handlichting is vereist als een voogd het gezag over de minderjarige uitoefent.

Zelfstandig procederen

De minderjarige kan voor de handlichting en voor de handelingen waarvoor hij op basis van de handlichting bevoegd is, zelfstandig in rechte optreden (art. 1:235 lid 4 BW).

Dit betekent dat de minderjarige zelf bij de rechtbank om zijn handlichting kan verzoeken en zo nodig tegen een afwijzing in beroep kan gaan. Ook kan hij zelfstandig procederen in rechtszaken die te maken hebben met rechtshandelingen die hij verricht op basis van de handlichting. Heeft hij een bedrijf dan kan hij bijvoorbeeld zelf procederen tegen zijn schuldeiseres als zij niet tijdig betalen.

8 Woonplaats

- Om in het maatschappelijk verkeer en in het recht bereikbaar te zijn, moet duidelijkheid bestaan over de woonplaats van een persoon. Art. 1:10 BW geeft als regel dat de woonplaats van een persoon zich bevindt waar zijn woning ('woonstede') is. Het gaat om de plaats waar iemand feitelijk woont en slaapt, waar hij zijn zaken behartigt.
- Heeft iemand geen woning dan geldt zijn feitelijke verblijfplaats als woonplaats.

9 Afgeleide woonplaats

- De minderjarige heeft geen zelfstandige woonplaats. Hij volgt, zo zegt art. 1:12 BW, de woonplaats van degene(n) die gezag over hem uitoefent of uitoefenen. Wonen twee gezaghebbende ouders op verschillende adressen dan geldt als woonplaats het adres